

V ogledalu socialne pedagogike: pomen enotnega strokovnega jezika

The diagnostic mirror for the social pedagogy

Nataša Martinjak

Povzetek

Nataša Martinjak, univ. dipl. soc. ped., Vzgojni zavod Kranj, Stanovanjska skupina Kranj, Šempeterska 3, 4000 Kranj.

Prispevek drži diagnostično ogledalo socialni pedagogiki, pri čemer analizira njene prednosti in pomanjkljivosti. Avtorica pri tem izhaja iz razmišljanja o položaju socialnega pedagoga v diagnostičnem timu različnih strokovnjakov. Socialnopedagoška diagnostična ocena se od drugih razlikuje v tem, da je pridobljena s presežkom tradicionalnih oblik diagnosticiranja. Prehod k alternativnemu pa je razlog zavračanja s strani drugih disciplin. Te pogojujejo mesto socialnega pedagoga v diagnostičnem timu s tim. objektivnimi podatki. Ker je v dobro uporabnika nujno, da socialni pedagog pridobi/ohrani in potrdi svoje mesto v diagnostičnem timu, mora sprejeti ta pogoj. To zahteva objektivno interpretacijo pridobljenih podatkov in njihov prevod v skupen, lasten jezik socialne pedagogike. Enoten strokovni jezik bi pripomogel tudi in najprej k objektivnejši predstavitvi stroke.

Ključne besede: *diagnostični tim, socialna pedagogika, interpretacija podatkov, subjektivnost, objektivnost, samopredstavitev, socialnopedagoški jezik.*

Abstract

This article holds a mirror to the social pedagogy. The author starts from the position of the social pedagogue in a diagnostic team of various welfare workers. His/her diagnostic assessment is different in that it was reached by using the surplus of the traditional diagnostic methods. As it moves to the so called 'alternative' areas, it becomes rejected by other fields of work. They precondition its position in the diagnostic team by objective data. As it is necessary for the user's good that the social pedagogue maintains his position in the diagnostic team, he is forced to accept this condition. This requires of him/her to interpret and translate subjective data using the specific language of social pedagogy. Using such language could also help present the whole discipline in a more objective light.

Key words: *diagnostic team, social pedagogy, data interpretation, subjectivity, objectivity, self-presentation, socio-pedagogic diagnostics, socio-pedagogic language.*

1 K razumevanju naslova

Sedeti v timu strokovnjakov, ki strežejo in operirajo s podatki, prevedenimi celo v nerazumljive številke, in sam ne imeti tovrstne možnosti, sproža zadrego o vrednosti lastnih opažanj in ocenjevanj. Še več, zastavlja vprašanja o vrednosti prispevka v timu in celo, ali je ta realno (sploh) mogoč. Sproži celo asociacijo na profesionalce in ljubiteljske laike. Prvi lahko pokrivajo ožje interesno področje kot drugi, a praviloma so njihovi podatki urejeni in tvorijo red.

Medtem ko drugi lahko isto področje pokrivajo mnogo širše, a operirajo z neurejenimi podatki, zaradi česar je njihova vrednost med strokovnjaki nižja. Asociacija je umestna, tudi če postavimo socialno pedagogiko ob bok drugim sorodnim disciplinam. Pri prvi zaznavamo pomanjkljivost podatkov, ki bi bili merljivi z tako imenovanimi instrumentariji in bi jih lahko umeščali v skupine na osnovi nekih klasifikacij, medtem ko imajo nekatere druge discipline za vsako področje zanimanja celo po več klasifikacij. Te so sicer zasnovane na podlagi neke motnje, kar sodobna opažanja negativno ocenjujejo in poudarjajo, češ da motnje niso nujno tiste, ki ustvarjajo realno sliko. Vendar pa se v verodostojnost pridobljenih podatkov na podlagi standardiziranih diagnostičnih instrumentarijev ne dvomi, saj ti veljajo za objektivne in so prevedeni v jezik, ki je razumljiv vsem, ki se združujejo na istem področju, in tudi drugim. Socialna pedagogika je s svojim razumevanjem težav uporabnika "preseгла" (Kobolt, 1999, s. 325) shematičnost, ki jo vnašajo klasifikacije v diagnostiko. "Celostnost oziroma holističnost je na ta način postala eno izmed temeljnih pravil socialnopedagoškega razumevanja in diagnostičnega ocenjevanja" (ibid, s. 326). Zato so diagnostični instrumentariji socialne pedagogike na strani alternativnega. Iskanju novih, alternativnih oblik diagnosticiranja, botrujejo kritike in razočaranja nad tradicionalnimi instrumentariji. Nove oblike so uporabnikom prijaznejše, ocenjujejo ga v njegovem življenjskem okolju, upoštevajo nove pristope k življenju in učenju in vrednotijo tisto, kar je dejansko uporabnikovo (prim. Jelenc, 1999). Socialna pedagogika se uveljavlja ravno s posebnimi strategijami reševanja odklonskih pojavov in sicer si prizadeva za zmanjševanje in odpravljanje njihovih učinkov. V primerjavi z drugimi strokami (Uhlendorff, 1997) socialna pedagogika ne išče vzrokov npr. odklonskega vedenja in motenj v otroštvu, temveč jo zanima trenutno stanje posameznika, ki ga poskuša razumeti v aktualnih situacijah, hkrati pa že odkriva možnosti za razvoj in napredek posameznika, čemur daje tudi največji poudarek.

Ko različni strokovnjaki pristopamo k istemu posamezniku vsak s svojega zornega kota, se dogaja, da se ne razumemo in smo drug do drugega nezaupljivi. Hkrati tudi spoznavamo, da pravzaprav pogosto govorimo o istem, le priznanje si moramo dati. V ozadju vsega nerazumevanja stoji retorika posamezne stroke. Od nje je odvisno, kako se predstavimo, do kod seže naš glas in kako nas drugi razumejo.

Seveda moramo najprej verjeti v pomen in vrednost svoje stroke in da imamo zato kaj povedati. In četudi socialni pedagogi nimamo podatkov, ki bi bili podkrepljeni z "instrumentariji" in umeščeni v skupine na osnovi klasifikacij ter bi bili prevedeni v enotno, splošno sprejeto socialnopedagoško teorijo, verjamemo, da so naši podatki vredni in zato lahko povemo veliko. Manko kompleksne teorije ne bi smel biti vzrok za zanemarjanje izbranega področja (po Rutter in Giller, v Bečaj, 1991). Razumevanja disocialnosti, odklonskosti in izključevanj, s čimer se vsakodnevno srečuje socialni pedagog, zaradi razpršenosti vplivanj ne zagotavlja enotna teorija, vezana le na eno stroko. Jasen pa mora biti koncept, "s pomočjo katerega povezujemo določena dejstva v medsebojne vzročne odnose, kar nam omogoča razumevanje pojava" (Bečaj, 1991, s. 24) in brez njega "ni mogoče uspešnega dela niti planirati niti vrednotiti. Brez enega, drugega ali pa obojega pa tudi ni resnega strokovnega dela" (ibid). Strokovnjak se mora vpraševati, kaj dela, in vsakdo bi "moral biti sposoben strokovnega (to je teoretičnega) utemeljevanja svojega dela. /.../ To se zdi pomembno zato, ker se pri teoretični nedisciplini odprejo na stežaj vrata za različne zdravorazumske ali implicitne teorije, prepričanja in predsodke, delo pa tako postane podobno hazarderstvu po principu poskusov in napak" (ibid). Namesto da bi bili profesionalci, smo v tem primeru ljubitelji. Takšen pristop pa je nepošten do uporabnikov. Zaveza stroki od nas pričakuje, da delamo v dobro svojih uporabnikov. Prva nujnost, ki se ob tem izpostavlja in jo lahko udejanimo je, da spregovorimo v timu strokovnjakov, kar je posledično prispevek lastni stroki.

Svoja razmišljanja navezujem na institucionalno obravnavo otrok in mladostnikov, katerih osebne zgodbe kličejo po pomoči socialnega pedagoga. Zato se za pojasnitev izpostavljene polemike navezujem na 27. člen Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Zakon ..., 2000), po katerem je vzgojno izobraževalna institucija dolžna izdelati individualiziran program vzgoje in izobraževanja. Pri tem je pomembno izpostaviti vidik timskega diagnostičnega in izvedbenega pristopa (Kobolt, 1984). Pri oblikovanju individualiziranega programa vzgoje in izobraževanja morajo sodelovati vsi strokovni delavci, ki z otrokom delajo. "Vsak iz svojega kota osvetli problematiko, ki jo opazi pri posamezniku" (Kobolt, 1984, s. 40). Vsestranska diagnostična predstavitev "je izhodišče nadaljnega načrtovanja, od celovitosti in točnosti ter

jasnosti diagnostične ocene je odvisen tudi celoten nadaljnji proces načrtovanja” (ibid).

Socialni pedagog bi kot član diagnostičnega tima moral predstaviti otroka z jasno diagnostično oceno iz svojega zornega kota. “Žal pa v praksi še vse prepogosto srečujemo vertikalno povezanost posameznih strokovnjakov, odvisno od dominantnosti stroke v instituciji, kjer deluje diagnostični tim” (Jelenc, 1999, s. 111). To je razlog, da socialni pedagog pogosto ni povabljen k sodelovanju ali se sam umakne in ne ponudi informacij, ki jih ima. Vendar pa zaveza stroki tega ne podpira, strokovnjak je dolžan pripraviti svojo diagnostično oceno. Šele celostna diagnostična ocena daje kompleksno sliko posameznika in omogoča nadaljnje smotrne načrtovanje. Pogoj kakovostnega diagnosticiranja je timsko delo. “Bistvo timskega dela je v tem, da vsak član tima simultano vpliva na druge člane, s tem pa se spreminja tudi kakovost prispevka posameznikov k skupni rešitvi” (ibid). Če ena od ocen manjka, potem tudi načrtovanje nima realne teže, česar pa nobena stroka ne odobrava. Če strokovnjak zaradi navedenega problema ni slišan, je to manko institucije, ki se ne zaveda pomena kompleksnega in celostnega pristopa k svojim uporabnikom. Problem se mora reševati na tem nivoju in nikakor ne z obračuni med strokami. Vloga socialnega pedagoga v diagnostičnem timu je utemeljena, naloga stroke pa je, da jo opraviči.

Treba je priznati in izpostaviti dvom v jasnost socialnopedagoške ocene. Uporabnost diagnostične ocene se navezuje na (prim. Kobolt, 1984, s. 44):

- jasno in natančno opredelitev aktualnega stanja pri posamezniku oziroma aktualne problematike,
- ugotovitev osnovnih vzrokov, ki so do te simptomatike privedli,
- opredelitev področij motenosti pri posamezniku,
- opredelitev močnih posameznikovih področij.

Socialna pedagogika dosledno upošteva zadnji kriterij, pri tem pa jo podpirajo novejša spoznanja strokovnjakov. Ta poudarjajo, da je pri načrtovanju pomoči uporabniku nujno izhajati iz njegovih močnih točk in ne vse pozornosti usmerjati v motnjo. Lahko priznamo, da je socialna pedagogika stroka, ki se po tem kriteriju odlikuje in mu je zvesta. Pri načrtovanju dela se strokovnjak navezuje na posameznika, njegove značilnosti, posebnosti in specifičnosti, in s

tem uresničuje zamisli individualiziranega programa.

Socialnopedagoška diagnostika je naravnana v samoprezentaciji, procesnost in interaktivnost (Kobolt, 1999). Kljub težnji k preseganju tradicionalnih diagnostičnih pristopov socialni pedagog, prav tako kot drugi strokovnjaki, teži h klasifikacijam, ki bi mu olajšale diagnostično delo in dale podporo nadaljnjemu načrtovanju dela. Ker nima klasifikacij svoje stroke, je mnogo bolj prepuščen sam sebi in zato lahko hitro zaide v laičnost pri strokovnem delu. Klasifikacije določajo meje, kadar pa teh ni, se zorni kot bistveno razširi in praviloma povzroči zmedo. Še posebej, če pristanemo na vsemogoče povezave, h katerim nas napeljuje kompleksnost problematike naših uporabnikov. "Za razliko od medicine, socialna pedagogika ne more nasloniti presoj in ocen posameznega primera na splošno priznane in enoznačno veljavne sisteme. /.../ o vrsti pomoči in ukrepanja, si ne more pomagati s točno zastavljenimi shemami in poteki dela. Prepuščen je samostojnemu in postopnemu odločanju, ki je individualno usmerjeno in ga ne moremo popolnoma objektivizirati. Saj na socialnopedagoškem področju ni enoznačnih odnosov med vzroki in posledicami. Soočeni smo z večznačnimi odnosi tako pri nastajanju težav kot pri njih reševanju" (Kluge, 1999, s. 37-38). Stroki, ki se kaže kot slabši retorik, se avtomatično pripiše nižjo pomembnost. *Nejasna samopredstavitev je glavni problem socialnopedagoške stroke*, ki se posledično kaže tudi na področju njenega diagnosticiranja. Izhaja pa iz uporabe neenotnega jezika. Jasna predstavitev stroke je njen temelj. Brez temeljev nobena stavba ne more trdno stati kaj šele obstati.

Nadalje, ključni pečat stroki daje jezik, ki ga uporablja. Glede na tu izpostavljen problem v prispevku izpostavljamo kategorijo objektivnosti, vendar ne v smislu ene same in edine resnice, temveč v smislu nevtralnosti pri opisovanju svetov naših uporabnikov. Dvig socialnopedagoških interpretacij nad subjektivni nivo interpretiranja bi presegel dvome v vrednost socialnopedagoške diagnoze.

Idejna zamisel tega prispevka zato ni usmerjena v nadgraditev instrumentarijev in klasifikacij, ki bi krepili in podprli naše diagnostične pristope in ki jih včasih pogrešamo, ampak se ustavljamo korak pred tem. Vsemu temu bomo pridržali ogledalo. Verjamemo, da se tu lahko razjasni tisto, da bi stroka, ki ji pripisujemo visoko vrednost, lahko razvijala lastne koncepte in strategije, s katerimi bi prav to opravičila in utrjevala svojo

avtonomijo. Namesto tega se pogosto zdi, da je njen korak obstal, strokovnjaki pa se ob neposrednem srečevanju z drugimi soočajo s težavami ob neenakovredni vlogi v diagnostičnem timu in nasploh v institucijah, kjer deluje več sorodnih profilov.

V prispevku se usmerjamo v diagnostično analizo stroke same. Tako kot v vsaki socialni skupini, tudi v diagnostičnem timu velja, da se mora tisti, ki pride zadnji, najprej prilagoditi in potruditi, da je sprejet, šele potem lahko vnaša novosti, ki povzročijo spremembe. Pričakovanja strokovnjakov, da bo njihova vloga v diagnostičnem timu opravičena že s samim zastopanjem stroke, kot je to pri drugih, so sicer na mestu. Predpogoj temu pa je zgoraj izpostavljena zahteva po jasni predstavitvi in uporabi enotnega jezika stroke.

2 Objektivna interpretacija in prevajanje podatkov v enoten strokovni jezik

Umeščenost socialnega pedagoga v življenjski prostor uporabnika, daje prvemu dostop do izredno dragocenih podatkov. Ti ne le da razkrivajo iskrene zgodbe posameznikov in njihovo bistvo, temveč opozarjajo tudi na nujnost novih poti za uporabnike. Vendar pa “spreminjanje oblik dela, brez ustrezne teoretične utemeljitve, je kot obnašanje po modi, ko človek menja svoja oblačila, ne zato, ker so postala neuporabna, pač pa zato, ker so preprosto iz mode” (Bečaj, 1991, s. 24). Kadar se z našimi uporabniki gibljemo po družbenem robu, ki je njihova običajna pot, “ne potrebujemo inovacij kar tako, tudi ne strokovnih avtoritet, ki bi odredile edini pravilni način dela, potrebujemo pa dobro strokovno koordinacijo področja, ki bo omogočala nastajanje novih idej na vseh nivojih, in ki bo z zagotavljanjem stalne strokovne konfrontacije zagotavljala tudi njihovo sprotno preverjanje” (ibid, s. 31). Po spremembah kliče cel vesoljni svet in prav je, da se odzovemo. Prav je, da jih sprejmemo in gremo z njimi v korak. Prav informacije, ki jih zaradi narave dela pridobimo, so pokazateljice dejanskega stanja, ker so neobremenjene, raznovrstne, pestre in mnogoštevilne. Bilo bi nestrokovno in neetično, če bi šli mimo njih in se delali, kot da jih ni ali da so zaradi načina, po katerem so pridobljene, ki odstopa od tradicionalnega, nepomembne ali manj pomembne od tistih drugih.

Uspešnost (Kobolt, 1997) socialnopedagoškega delovanja je odvisna od tega, kako strokovnjak opredeli situacijo, v kateri mora

delovati. Glede na področje delovanja, mora biti socialni pedagog več ocenjevanja v situaciji prek vedenja posameznikov, kar od njega zahteva široko paleto znanj in sposobnost interdisciplinarnega delovanja. In prav to je tisto, kar mu daje pomembno prednost pred drugimi strokovnjaki pri teku čez ovire, ki jih pri delu z našimi uporabniki ni malo.

Socialni pedagog bi moral uporabljati podatke, ki jih pridobi pri svojem delu, saj je njihova vrednost izredno visoka. Moral bi jih objektivno interpretirati in prevajati v skupni (teoretični) jezik stroke. Njihova uporabnost za diagnostične in intervencijske namene bi tako dosegla (preseгла) tradicionalno pridobljene podatke. Žal so pogosto to podatki, ki so spregledani. Predpostavljamo torej, da je glavni razlog v formuliranju in opisovanju vsega, kar sodi v svet socialne pedagogike. Odpoved linearnemu razmišljanju in pozornosti usmerjene k deficitom, spodbuja k mrežnemu razmišljanju in odkrivanju močnih področij posameznika. To pa, ob tem ko strokovnjaku razširi misel in pogled na opazovane pojave z odpiranjem novih svetov, odpira tudi nove probleme, ki jih ob skromnem besedišču vse težje pojasni. Ugotavlja, da je uporabnikov glavni problem vključenost v socialni sistem, ki teži k spremembam z elektronsko hitrostjo. Ob informacijskem napredku smo priča restrukturiranju vrednot. Z višanjem strpnosti v svetu socialnega se spreminja pojmovanje odklonskega. Socialna pedagogika naj bi odgovarjala družbenim problemom z vzpostavljanjem novih svetov, ki bi pomenili nove možnosti za socialno izključene posameznike.

V dobro uporabnikov je na področju interpretiranja podatkov nujno postaviti stvari na svoje mesto. Ob tem se glede na sorodne stroke, ki so si delo olajšale s številnimi klasifikacijami, s katerimi razvrščajo posameznike v neke skupine, izpostavlja vprašanje nujnosti klasifikacije v naši stroki. Če je socialna pedagogika veda, ki se navezuje na socialno izključene in išče strategije za nove/večje možnosti vključitve, se zdi prvenstveno pomembno, da vemo, kaj opredeljujemo s pojmom socialne izključenosti/vključenosti. S populacijami, ki so izključene, se spoznavamo v njihovem življenjskem prostoru, ki nam, če smo sposobni podrobno opazovati in pogledati tudi pod preprogo, njihovo socialno izključenost več kot jasno potrdi.

Bolj kot razvijanje klasifikacij, se zdi nujno objektivno interpretirati podatke, pridobljene pri neposrednem delu z uporabniki

in jih prevajati v enoten, strokovni jezik. *Razvijanje lastnega jezika* je zahtevna naloga. S stališča avtonomije stroke se zdi nujna. Od te je tudi odvisno katero držo zavzame strokovnjak – socialni pedagog v timu različnih strokovnjakov, kjer je trenutno žal še prepogosto podrejen in neenakovreden. Očitkom, vezanim na nejasnost podajanja ocen in interpretiranja podatkov o posamezniku, pa glede na spoznanje, da je enoten jezik glavna pomanjkljivost stroke, ne moremo oporekati. Ob tem se seveda izpostavlja tudi pomen visoko razvitih komunikacijskih strategij strokovnjaka, ki ima podatke v lasti. Podatki govorijo o spremembah, težijo k hoji s časom, opozarjajo na preživeto in rojevajo nove ideje. V dobro uporabnikov je torej stroka dolžna prevajati pridobljene podatke v enoten jezik, ki bi prispeval k njihovi objektivni interpretaciji. Razvijanje klasifikacij bi sicer (le) olajšalo trenutni položaj socialnega pedagoga, položaj uporabnika pa še vedno ne. Ta pa v stroki kot je socialna pedagogika predstavlja glavni kriterij.

Dejstvo je, da podatki, ki jih socialni pedagog pridobi pri svojem delu, sami ne povedo dosti, prevedeni v enoten strokovni jezik pa lahko pomenijo odpiranje novih svetov za uporabnike, kar je glavno poslanstvo socialne pedagogike.

3 Ogledalo

Na podlagi podatkov, ki jih pridobimo z natančnim ocenjevanjem, lahko podamo diagnostično oceno. Ko poskušamo interpretirati podatke, ki jih pridobimo pri delu z uporabniki, naletimo na več dilem, še posebej, če vzdržujemo doslednost, in sicer gre, ko vzpostavimo jezikovni nivo, za naslednja (problemska) opažanja v socialni pedagogiki:

- v utemeljevanju svojega delovanja se naslanja na druge discipline, kar pri teh praviloma sproži neodobravanje in neprijetnost. Pozablja se, da je tudi pedagogika v veliki meri vplivala na razvoj drugih disciplin. Pedagogika je (Toličič, 1979) npr. otroški psihologiji pripravila tla za razvoj v znanost in empirično preučevanje otroka. Znanosti, ki proučujejo človeka, se medsebojno prepletajo in jih je nemogoče ločevati. Spoznanja posamezne znanosti so lahko bistvena za odkritja drugih. Spoznanja vseh pa "pripomorejo k boljšemu spoznavanju,

razumevanju in razreševanju številnih problemov biološke, psihične, emocionalne, edukacijske in socialne sfere” (Jelenc, 1999, s. 110) posameznika. Socialno pedagogiko je nedopustljivo ločevati od drugih disciplin, saj izhaja iz pozicije celostnega razumevanja posameznika. Ta namreč deluje integrirano in je nepošteno, če ga seciramo na koščke in si ga ogledujemo po posameznih od njih. Integracija različnih konceptov podpira socialno pedagogiko v njenem delovanju in jo v tem opravičuje;

- vsakodnevno se sooča s problemom merjenja področij, s katerimi se srečuje, saj nima merskega instrumenta, ki bi ga lahko “vzela v roke”, rezultate pa “pospravila v predal”, kot se to od nje pričakuje, saj tak vzorec dajejo druge, sorodne discipline. Področje socialne pedagogike je resnično težko merljivo, na kar opozarja že poskus opredelitve pojmov, s katerimi je stalno v navezi, in sicer mislimo na vzgojo, vedenje, odklonskost in socialno vključenost/izključenost;
- srečuje se s problemom povratnih informacij, kajti validnost le teh težko določamo. Problem je določiti zgodbo o uspehu. Zgodba katerega posameznika je to? Ob individualnih zgodbah se je težko opredeliti. Lepota našega dela naj bi bila ravno v tem, da pustimo v življenju naših uporabnikov pozitiven odtis, ki mu bo pomagal na njegovi poti, toda kje, kdaj in kako točno se to zgodi, ne vemo. Kvantitativnih vrednosti si ne moremo privoščiti, bilo bi nepravilno;
- glede na stališče, ki ga ima do uporabnika, se zavzema za hermenevitični pristop v procesu oblikovanja diagnoze, ki je podprt s samopercepcijo in samoprezentacijo uporabnika (Kobolt, 1999, Rapuš, 1999, Uhlendorff, 1999, Muršič, 2001). Ta sicer omogoča dostop do individualnih osebnih zgodb in je dobro izhodišče za tretman in intervencije, vendar pa je stalno v zraku vprašanje objektivnosti pridobljenih podatkov (Koštal, 1999).

Spoznali smo, da si socialna pedagogika pri razumevanju pojavov, s katerimi se srečuje, pomaga s spoznanji drugih disciplin. S pravilnim razumevanjem teh spoznanj dokazuje, da ima možnost interdisciplinarnega delovanja. Zdi se popolnoma nemogoče, da bi bila povsem sama svoja, vkalupljena v neke okvire, saj vsak poskus ožitve področja omejuje v spoznanjih in izničuje možnosti delovanja v življenjskem prostoru uporabnika. Socialna pedagogika

ne pristopa k uporabniku le iz enega zornega kota. Spoznanja drugih disciplin ji pomagajo pri razumevanju in smotrnem obravnavanju uporabnikov. Šele poznavanje tako običajnega razvoja kot odstopanj od tega, ji omogoča razumevanje funkcioniranja posameznika na celotni lestvici - od običajnega do tam, ko govorimo o odklonskosti in patologiji. Ker spremlja novosti v družbenem polju, se zaveda zahtev po spremenjenem pristopu k uporabniku. S spoznanji o družbenem rešuje številna pomembna pedagoška vprašanja, vezana na celoten življenjski kontekst posameznika. Išče, razvija in ponuja nove strategije pedagoškega dela, ki posamezniku pomagajo h kakovostnejšemu življenju. Socialni pedagog mora biti dober opazovalec, usmerjen predvsem v močna posameznikova področja, z močnim čutom zaznavanja resničnih odklonov, kajti ti so pogosto dobro prikriti. In vse naše delo je lahko zaman, če ne zaznamo pravih težav uporabnika. Kot bi krpali preperelega medvedka.

Socialno pedagogiko poznamo po subjektivnih podatkih (Rapuš, 1999), ki nam olajšajo razumevanje subjektivnih svetov uporabnikov. Zato je socialnopedagoška diagnoza vedno relativna (Müller, 1994, v Rapuš, 1999), odvisna od upoštevanja različnih gledišč uporabnikov, pri čemer ne gre za prepoznavanje objektivnih dejstev, temveč za to, kaj komu pripisujemo. Za utemeljitev diagnoze v diagnostičnem timu potrebujemo enoten strokovni jezik, ki bo olajšal objektivno interpretiranje subjektivnih podatkov in s tem ustvaril presežek subjektivnega interpretiranja, ki ustvarja nezaupanje v vrednost socialnopedagoške diagnoze.

3.1 Vrednost enotnega jezika za avtonomijo stroke

Vprašanje prevajanja in interpretiranja podatkov se je ob analizi socialne pedagogike prelevilo v njeno diagnostiko. Ta nastopa kot podporni mehanizem stroki. Tudi s interpretiranjem podatkov o uporabniku bi se zgodilo enako. V enotnem jeziku interpretirani podatki bi sprva postavili diagnozo, s kopičenjem teh pa bi se spreminjali v teorijo socialne pedagogike. Tudi stroka se mora jasno opredeliti in podpreti svoja spoznanja in razmišljanja, da se lahko umesti v znanost. Objektivna raven interpretiranja, na kateri deluje strokovnjak, vodi stroko v avtonomijo. S pomočjo diagnostike se stroka uveljavlja in si zagotavlja obstoj. Zorni kot, globina pogleda in horizont so pri socialnopedagoški diagnozi drugačni kot pri drugih

disciplinah (Mollenhauer in Uhlendorff, 1995, v Koller – Trbovič, 1999). Ravno zaradi težnje k njihovem presežku, z dopolnitvijo samoprezentacije uporabnika “seže pogled socialnega pedagoga globlje in dlje, saj je povezan z vsakodnevnimi pedagoškimi interakcijami in oblikovanjem socialnopedagoških prostorov, v katerih deluje. Tak je pogled socialnega pedagoga praktika, ali po Uhlendorffu (1997), k praksi usmerjenega znanstvenika” (Koller – Trbovič, 1999, s. 464).

Interpretiranje podatkov na objektivni ravni je strategija, ki prvenstveno vodi v spreminjanje predstav o stroki sami, posledično pa potrjuje njene predstave o obravnavi uporabnika glede na diagnostične ugotovitve. Nudi izhodišče za diagnostiko in daje možnost različnih diskurzov. V socialnopedagoškem kontekstu pomeni diagnoza “razlikovati, razločiti, prepoznati, s tem izrazom poimenjujemo pregled, razlago, primerjavo in tehtanje različnih vidikov z namenom, da odgovorimo na vprašanje: Kaj storiti?” (Uhlendorff, 1999, s. 447).

Diagnostika omogoča tudi pot k spremembam in podpira nadaljnje načrtovanje. Socialni pedagog pri svojem delu razvije posebne oči, ki mu omogočajo, da je stalno na pohodu/preži k novemu, kar je v današnji realnosti nujno. Diagnoza pa je tista, ki podpira ravnanje in ukrepanje (Uhlendorff, 1999). Socialni pedagog (kot enakovreden strokovnjak v diagnostičnem timu) ponuja diagnozo, pridobljeno v neposredni vsakodnevni pedagoški interakciji z uporabnikom in njegovim okoljem. Zato ima ta diagnoza posebno težo. Da jo uveljavi, pa je potrebna objektivna interpretacija razpoložljivih podatkov.

4 Za nadaljnji razvoj socialne pedagogike

Uspešnost interpretiranja podatkov in njihov učinek sta odvisna od enotnega jezika socialnih pedagogov. Lahko rečemo, da objektivna interpretacija podatkov o uporabniku in strokovni jezik delujeta soodvisno in se podpirata. Pomembno je spregovoriti, govoriti v jasnem, strokovnem jeziku in utemeljiti povedano. Predpogoj tega pa je, da strokovnjak:

- pozna področje, o katerem govori,

- mu pripisuje pomen,
- sledi družbenemu razvoju,
- je zavezan etiki in deluje v dobro uporabnikov,
- sprejema delo v timu strokovnjakov, v katerem zastopa svojo stroko.

Socialni pedagog ima pomembno vlogo v diagnostičnem timu in mora zaradi vrednosti podatkov, ki jih poseduje, preseči prezrtost. Od izpostavljenih problemov se - v dobro uporabnika - ne smemo distancirati. Naša naloga je odkrivati s kritičnim pogledom na stroko njeno problematiko, se z njo ukvarjati in prispevati k spremembam na socialnopedagoškem področju. To zahteva naložbo v znanje. Četudi je socialni pedagog zaradi pokrivanja različnih področij glede znanja v dobri poziciji, se zahteva povezovanje in prepletanje vsega, kar ve, ter pripoved v svojem jeziku. Razvoj socialnopedagoškega jezika je pogoj, da stroka deluje uravnoteženo uravnoteženo in jasno. Enoten jezik bi ji pomagal k enakovrednemu položaju z drugimi disciplinami. Interpretacija podatkov v enotnem jeziku bi pomenila formiranje in konstruiranje socialne pedagogike kot avtonomne stroke. Status stroke je v veliki meri odvisen od tega, kaj ima povedati in kako to predstavi. Prav tako njen razvoj. Obravnavani problem tako odpira nove razvojne možnosti socialne pedagogike. Njene pomanjkljivosti nam morajo, že zaradi vseh njenih prednosti, biti izziv za iskanje rešitev in razvoj novih idej, ki potrjujejo vrednost socialne pedagogike (predvsem) za uporabnika.

5 Literatura

Bečaj, J. (1991). Drugačne metode v starih ali drugačnih institucijah? V M. Ule (ur.), *Drugačni otroci in mladostniki – drugačne metode*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Bregant, (L). (1987). Diagnosticiranje disocialnih motenj. V M. Kobal (ur.), *Psihoterapija 15*. Ljubljana: Katedra za psihiatrijo.

Franzl, B. (1987). Nekatera kritična vprašanja psihodiagnostike. V J. Gregorač (ur.), *Posvetovanje psihologov Slovenije*. Ljubljana: Društvo psihologov.

Jelenc, D. (1999). Defektološka diagnostika otrok z učnimi težavami. *Sodobna pedagogika*, 50(5), 108-126.

Kluge, C. (1999). Načrtovanje individualne pomoči kot participativni postopek na področju pomoči mladim. *Socialna pedagogika*, 3(1), 35-46.

Kobolt, A. (1984). Vloga in mesto individualnega vzgojnega načrta v okviru programiranja vzgojnega in prevzgojnega dela. *Ptički brez gnezda* 9(20), 39-54.

Kobolt, A. (1997). Teoretične osnove socialnopedagoških intervencij. *Socialna pedagogika* 1(1), 7-26.

Kobolt, A. (1999). Mladostnikova samorazlaga in individualno vzgojno načrtovanje. *Socialna pedagogika* 3(4), 323-356.

Koller, T. N. (1999). Socialnopedagoška diagnoza in načrtovanje tretmana. *Socialna pedagogika* 3(4), 461-473.

Koštal, R. (1999). Objektivnost kvalitativnega raziskovanja. *Socialna pedagogika* 3(4), 407-423.

Muršič, M. (2001). Socialnopedagoška diagnoza (študija primera na podlagi samopredstavitve). *Socialna pedagogika* 5(4), 469-491.

Rapuš, P. J. (1999). Pomen samopredstavitve mladostnic - primerjava uradne dokumentacije s tem, kar same povedo o sebi. *Socialna pedagogika* 3(4), 377-406.

Toličič, I. (1979). Otroška psihologija. Ljubljana: MK.

Uhlendorff, U. (1997). *Socialnopedagoške dijagnoze III*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Uhlendorff, U. (1999). Socialopedagoška hermenevtična diagnoza in načrtovanje tretmana. *Socialna pedagogika* 3(4), 445-459.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. (2000). Ur. list RS. X (54).

Pregledni znanstveni prispevek, prejet junija 2003.